

Charakterystyka poglądów elektoratów głównych ugrupowań politycznych

Opracowała
Beata Roguska

Znak jakości przyznany CBOS przez
Organizację Firm Badania Opinii i Rynku

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Świętojerska 5/7, 00-236 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

W skrócie

- Najważniejsze zmiany w poglądach polskiego społeczeństwa, jakie dokonały się w ciągu ostatnich dwóch lat, dotyczą polityki wobec Ukrainy. Odsetek osób opowiadających się za wspieraniem Ukrainy i jej proeuropejskich aspiracji zmniejszył się w tym czasie z 55% do 39%, czyli o 16 punktów procentowych. Jednocześnie z 28% do 43% wzrósł odsetek badanych deklarujących, że Polska nie powinna w szczególny sposób angażować się po stronie Ukrainy.
- Od roku 2023 zmniejszyło się poparcie dla dalszego rozwoju integracji europejskiej. Odsetek respondentów opowiadających się za ściślejszą integracją w ramach UE zmniejszył się z 39% do 35%, natomiast odsetek popierających zachowanie możliwie dużej suwerenności w UE wzrósł z 39% do 45%.
- Umocniło się poparcie dla własności państwa w gospodarce. Odsetek badanych zgadzających się z opinią, że znaczna liczba państwowych przedsiębiorstw powinna pozostać własnością państwa, zwiększył się w ciągu ostatnich dwóch lat z 54% do 61%, zaś odsetek przekonanych, że należy sprywatyzować przedsiębiorstwa państwowe, zmniejszył się z 23% do 16%.
- Konstytutywne znaczenie dla podziałów politycznych w Polsce mają poglądy w takich kwestiach jak rozwój integracji europejskiej, transformacja energetyczna, prawna instytucjonalizacja związków partnerskich osób tej samej płci, prawna regulacja przerywania ciąży, relacje między państwem a Kościołem katolickim. Elektoraty wyraźnie różnią się także w kwestii wspierania przez Polskę Ukrainy oraz otwartości na przyjmowanie imigrantów.
- Analiza poglądów elektoratów pokazuje, że wśród wyborców Koalicji Obywatelskiej i sympatyków Lewicy największą część stanowią prounijni progresywiści (odpowiednio 60% i 53%) – zwolennicy m.in. dalszego pogłębiania integracji europejskiej, szybkiego odchodzenia od węgla w energetyce, przeciwnicy konkordatu, badani opowiadający się za prawną instytucjonalizacją związków partnerskich i liberalnym prawem aborcyjnym. Na przeciwległym biegunie plasują się sympatycy Prawa i Sprawiedliwości – wśród nich przeważają osoby, które można nazwać narodowymi konserwatystami (52% elektoratu PiS) – kładą oni nacisk m.in. na suwerenność Polski w UE, popierają konkordat oraz restrykcyjne prawo aborcyjne, są przeciwni prawnej instytucjonalizacji związków osób tej samej płci. Opowiadają się też za znacznym udziałem państwa w gospodarce. W elektoracie Konfederacji WiN przeważają osoby, które nazwalibyśmy aspirującymi liberałami – wyróżnia ich przede wszystkim poparcie dla podatku liniowego. Poglądy elektoratu Trzeciej Drogi są najbardziej zbliżone do poglądów ogółu badanych.

Po upływie dwóch lat po raz kolejny sprawdziliśmy opinie elektoratów ugrupowań cieszących się obecnie największym poparciem społecznym w istotnych kwestiach społeczno-politycznych. Poprzednie badanie na ten temat realizowaliśmy w maju i czerwcu 2023 roku¹.

W naszych badaniach² braliśmy pod uwagę te kwestie społeczno-polityczne, które – jak założyliśmy – określają orientacje polityczne w Polsce i mogą wpływać na preferencje partyjne wyborców. Przedmiotem naszego zainteresowania były społeczne opinie na temat takich kwestii jak: pełnienie przez państwo funkcji opiekuńczych, system podatkowy, stopień sprywatyzowania gospodarki, regulacje dotyczące rynku pracy, pogłębianie integracji europejskiej, polityka wobec uchodźców, polityka wobec wojny w Ukrainie, miejsce Kościoła katolickiego w życiu publicznym, prawna regulacja aborcji, formalizacja związków partnerskich osób tej samej płci, zwalczanie przestępczości kosztem ograniczania swobód obywatelskich oraz transformacja energetyczna. Stosunek do wielu z tych kwestii jest bardziej szczegółowo badany i omawianych w raportach CBOS, jednak tu posłużył do sporządzenia charakterystyk poglądów elektoratów.

POGLĄDY OGÓŁU SPOŁECZEŃSTWA NA TEMAT ISTOTNYCH KWESTII SPOŁECZNO-POLITYCZNYCH

Analizę charakterystyk potencjalnych elektoratów poprzedzamy przedstawieniem poglądów ogółu społeczeństwa w omawianych kwestiach, a tam, gdzie to możliwe, pokazujemy, jakie zmiany zaszły w społecznych opiniach w ciągu ostatnich lat.

¹ Zob. komunikat CBOS „Charakterystyka poglądów elektoratów”, sierpień 2023 (oprac. B. Roguska).

² W komunikacie wykorzystano zagregowane dane z dwóch kolejnych badań: „Aktualne problemy i wydarzenia” (418), 6–16 lutego 2025, N=965 osób, oraz „Aktualne problemy i wydarzenia” (419), 6–16 marca 2025, N=1047 osób. Oba badania przeprowadzono w ramach procedury mixed-mode na reprezentatywnych imiennych próbach pełnoletnich mieszkańców Polski, wylosowanych z rejestru PESEL.

Każdy respondent wybierał samodzielnie jedną z metod:

- wywiad bezpośredni z udziałem ankietera (metoda CAPI),
- wywiad telefoniczny po skontaktowaniu się z ankieterem CBOS (CATI) – dane kontaktowe respondent otrzymywał w liście zapowiednim od CBOS,
- samodzielne wypełnienie ankiety internetowej, do której dostęp był możliwy na podstawie loginu i hasła przekazanego respondentowi w liście zapowiednim od CBOS.

We wszystkich trzech przypadkach ankietę miała taki sam zestaw pytań oraz strukturę.

Ankietowani określali swoje poglądy w każdej sprawie za pomocą 7-punktowych skal, których krańce (1 i 7) wyznaczały dwa przeciwstawne rozwiązania modelowe, środek zaś (4) oznaczał opinię ambiwalentną.

W ciągu ostatnich dwóch lat opinie Polaków w istotnych kwestiach społeczno-politycznych na ogół niewiele się zmieniły. Wyjątkiem są przede wszystkim sprawy dotyczące polityki zagranicznej. W badanym okresie bardzo pogorszył się stosunek do wspierania Ukrainy. Dwa lata temu ponad połowa dorosłych (55%) opowiadała się za udzielaniem wsparcia Ukrainie w jej proeuropejskich staraniach, obecnie odsetek oczekujących takiego działania zmniejszył się do 39%, a więc o 16 punktów procentowych. Jednocześnie z 28% do 43% zwiększył się odsetek badanych deklarujących, że Polska nie powinna w szczególny sposób angażować się po stronie Ukrainy.

W ostatnich dwóch latach zmniejszyło się poparcie dla dalszego rozwoju integracji europejskiej. Odsetek opowiadających się za ściślejszą integracją w ramach UE zmniejszył się z 39% do 35%, podczas gdy odsetek popierających zachowanie możliwie dużej suwerenności w UE wzrósł z 39% do 45%. Warto zauważyć, że w latach 2016–2021, a więc przez większą część okresu ostatnich rządów PiS, wbrew ówczesnej retoryce rządzących w społeczeństwie przeważali zwolennicy pogłębiania integracji europejskiej. W roku 2023 grupy zwolenników i przeciwników rozwoju integracji były równie liczne. Obecnie przewagę zyskały osoby opowiadające za zachowaniem daleko idącej niezależności państw narodowych w UE, a odsetek takich osób jest największy od wejścia Polski do Unii Europejskiej.

W poprzednich edycjach badania (w latach 2016–2023) pytaliśmy o stosunek do relokacji do Polski uchodźców z Afryki i Bliskiego Wschodu. Polacy byli w większości niechętni temu rozwiązaniu – w 2023 roku sprzeciwiało mu się 68% respondentów. Obecnie badaliśmy ogólnie nastawienie do przyjmowania przez Polskę migrantów. Większość ankietowanych (78%) chciałaby ograniczenia napływu imigrantów, tylko 11% uważa, że Polska powinna być otwarta na ich przyjmowanie. Wydaje się zatem, że w ciągu ostatnich dwóch lat stosunek Polaków do imigrantów raczej się pogorszył, niż poprawił.

Społeczne wyobrażenia o właściwym kształcie ładu społeczno-ekonomicznego są dość stabilne w czasie, choć od 2023 roku notujemy niewielkie zmiany w rozkładach opinii dotyczących roli państwa i systemu gospodarczego. Najbardziej wyraźnie zmiany notujemy w opiniach na temat prywatyzacji. Polegają one na umocnieniu się poparcia dla własności państwa w gospodarce. Odsetek badanych zgadzających się z opinią, że znaczna liczba państwowych przedsiębiorstw powinna pozostać własnością państwa, zwiększył się w ciągu ostatnich dwóch lat z 54% do 61%, zaś odsetek przekonanych, że należy sprywatyzować przedsiębiorstwa państwowe, zmniejszył się z 23% do 16%.

Od roku 2023 zmniejszyło się nieco (o 3 punkty procentowe) poparcie dla pełnienia przez państwo funkcji opiekuńczych. Zdecydowana większość Polaków (77%) nadal wyraża jednak przekonanie, że państw powinno zapewnić swoim obywatelom wysoki poziom świadczeń społecznych, takich jak opieka zdrowotna i szkolnictwo. Przekonanie, że obywatele sami powinni dbać o zapewnienie sobie ochrony zdrowia, możliwości kształcenia dzieci itp., wyraża 12% ankietowanych (wobec 10% w 2023 roku). Opinie na temat właściwych regulacji rynku pracy są podzielone. Zależnie od sytuacji na rynku

pracy niewielką przewagę zyskują albo osoby preferujące elastyczne reguły zatrudniania i zwalniania pracowników, albo kładące nacisk na bezpieczeństwo zatrudnienia i ochronę istniejących miejsc pracy. W 2023 roku obie te grupy były mniej więcej równoliczne, obecnie niewielka przewagę zyskali badani, którzy elastyczność zatrudnienia przedkładają nad ochronę miejsc pracy (wzrost z 36% do 39%). Odsetek osób akcentujących potrzebę ochrony miejsc pracy zmniejszył się z 37% do 34%.

W 2023 roku zanotowaliśmy najwyższe w historii badań CBOS poparcie dla podatku liniowego. Obecnie utrzymuje się ono na odnotowanym wówczas poziomie. Więcej niż co trzeci ankietowany (35%) skłania się ku opinii, że wszyscy, niezależnie od tego, ile zarabiają, powinni płacić jednakowy procent podatku. Progresywną skalę podatkową popiera 51% respondentów.

Kryzys energetyczny związany w wojną na Ukrainie przyczynił się do zmian w myśleniu na temat przyszłości energetyki węglowej w Polsce. Wyraźnie wzrosło wówczas przekonanie, że Polska powinna jak najdłużej móc wykorzystywać w energetyce węgiel. W ciągu ostatnich dwóch lat opinia ta jeszcze się nieco umocniła. Obecnie 55% badanych (o 2 punkty procentowe więcej niż w 2023 roku) opowiada się za utrzymaniem możliwości korzystania z węgla w energetyce, zaś 28% (o 2 punkty mniej niż poprzednio) uważa, że należy jak najszybciej odejść od energetyki opartej na węglu.

W ubiegłych latach (między rokiem 2019 a 2023) rejestrowaliśmy dość wyraźne przesuwanie się poglądów polskiego społeczeństwa w kierunku większego liberalizmu światopoglądowego. Obecnie obserwowane wówczas tendencje uległy wyhamowaniu, choć nie można mówić o odwróceniu odnotowanych trendów. Minimalnie zmniejszyło się poparcie dla prawnej dopuszczalności aborcji. Nadal jednak odsetek osób opowiadających się za liberalnym prawem aborcyjnym (44%, o 2 punkty procentowe mniej niż w 2023 roku) przeważa nad odsetkiem zwolenników restrykcyjnego prawa w tym zakresie (30%, o 2 punkty więcej niż poprzednio). Od roku 2023 wzrosła natomiast nieco akceptacja dla prawnej instytucjonalizacji jednopłciowych związków partnerskich. Tym samym poziom poparcia prawnej możliwości zawierania związków partnerskich przez osoby tej samej płci jest obecnie najwyższy w historii badań CBOS i sięga 41% (co oznacza wzrost o 2 punkty w stosunku do roku 2023). Przeciwnie rozwiązaniu opowiada się obecnie 44% badanych (spadek o 3 punkty w stosunku do poprzedniego pomiaru). Od 2023 roku nie notujemy natomiast zmian w opiniach na temat oczekiwanych relacji między państwem a Kościołem katolickim. Pogląd, że konkordat między Polską a Stolicą Apostolską jest niepotrzebny, a państwo nie powinno wyróżniać żadnego z wyznań ani Kościołów (wyrażany przez 44%), jest nieco częstszy niż przekonanie, że państwo powinno współpracować z Kościołem katolickim (38%).

Ostatnia kwestia, jaką uwzględniliśmy w badaniu, dotyczy relacji państwo–obywatel, a ściślej rzecz ujmując – społecznego przyzwolenia na ograniczanie praw i swobód obywatelskich w imię zwalczania przestępczości. Badania CBOS z lat ubiegłych pokazywały wzrost społecznej wrażliwości na łamanie praw obywatelskich. Tegoroczne dane nie przynoszą istotnych zmian. Większość ankietowanych (58%) sprzeciwia się ograniczaniu praw obywatelskich w walce z przestępczością. Taką możliwość w dopuszcza 27% badanych.

TABELA 1

Pary przeciwstawnych stwierdzeń (skala 1–7)	Akceptacja poszczególnych stwierdzeń wśród ogółu badanych															
	VII '95	VIII '96	V '97	V '99	IX '01	III '03	IV/V '05	IX/X '07	VIII/IX '09	VI/VII '11	IV/V '15	III '16	VIII/IX '19	V/VI '21	V/VI '23	II/III '25
	w procentach															
Państwo powinno zapewnić obywatelom wysoki poziom świadczeń społecznych, takich jak opieka zdrowotna, szkolnictwo itp. (1+2+3)	74	74	75	81	90	81	85	83	86	86	83	80	81	81	80	77
Opinia ambiwalentna (4)	12	11	10	9	4	8	6	8	7	8	8	10	9	8	8	10
Obywatele powinni dbać o zapewnienie sobie ochrony zdrowia, możliwości kształcenia dzieci itp. (5+6+7)	10	15	13	8	4	9	7	8	5	5	8	9	9	9	10	12
Trudno powiedzieć	4	1	1	2	2	2	2	1	1	1	1	1	1	2	2	1
Osoby dużo zarabiające powinny płacić wyższy procent podatku od swoich dochodów niż ci, którzy zarabiają mało (1+2+3)	-	-	72	-	76	-	73	67	71	68	64	65	57	56	50	51
Opinia ambiwalentna (4)	-	-	8	-	6	-	7	7	7	6	9	8	11	8	11	10
Wszyscy, niezależnie od tego, ile zarabiają, powinni płacić jednakowy procent podatku od dochodów (5+6+7)	-	-	18	-	14	-	15	21	20	23	24	25	27	32	35	35
Trudno powiedzieć	-	-	2	-	4	-	5	5	2	3	3	2	5	4	4	4
Najważniejsze jest bezpieczeństwo zatrudnienia i ochrona istniejących miejsc pracy, nawet jeśli pogarsza się sytuacja ekonomiczna przedsiębiorstw (1+2+3)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	40	35	31	39	37	34
Opinia ambiwalentna (4)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	19	18	22	19	20	18
Najważniejsze jest, aby przedsiębiorstwa mogły szybko reagować na zmiany sytuacji gospodarczej, by w razie problemów mogły łatwo zmniejszać zatrudnienie i nie bały się ponownie zatrudniać pracowników (5+6+7)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	34	40	36	32	36	39
Trudno powiedzieć	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7	7	10	10	7	9

TABELA 1 (cd.)

Pary przeciwstawnych stwierdzeń (skala 1–7)	Akceptacja poszczególnych stwierdzeń wśród ogółu badanych															
	VII '95	VIII '96	V '97	V '99	IX '01	III '03	IV/V '05	IX/X '07	VIII/IX '09	VI/VII '11	IV/V '15	III '16	VIII/IX '19	V/VI '21	V/VI '23	II/III '25
	w procentach															
Należy sprywatyzować wszystkie przedsiębiorstwa państwowe (1+2+3)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	13	16	13	22	23	16
Opinia ambiwalentna (4)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	15	15	18	16	17	16
Znaczna liczba przedsiębiorstw powinna pozostać własnością państwową (5+6+7)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	67	66	63	55	54	61
Trudno powiedzieć	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	3	6	7	6	7
Polska powinna jak najszybciej odejść od energetyki opartej na węglu (1+2+3)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	39	30	28
Opinia ambiwalentna (4)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	16	13	12
Polska powinna jak najdłużej móc wykorzystywać węgiel w energetyce (5+6+7)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	38	53	55
Trudno powiedzieć	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7	4	5
Z przestępczością należy walczyć twardo, nawet jeśli miałyby to ograniczać prawa i swobody zwykłych obywateli (1+2+3)	41	-	-	64	-	56	49	41	54	47	42	40	36	35	28	27
Opinia ambiwalentna (4)	12	-	-	7	-	9	8	10	11	10	12	12	11	10	11	12
Z przestępczością należy walczyć, ale tak, by nie ograniczać praw i swobód zwykłych obywateli (5+6+7)	44	-	-	27	-	33	41	47	33	40	44	46	51	53	58	58
Trudno powiedzieć	3	-	-	2	-	2	2	3	2	3	2	2	2	2	3	3
Przerywanie ciąży powinno być dozwolone bez żadnych ograniczeń (1+2+3)	-	-	-	36	31	32	25	30	25	25	28	27	29	41	46	44
Opinia ambiwalentna (4)	-	-	-	23	20	24	17	21	26	22	28	25	25	23	21	20
Przerywanie ciąży powinno być całkowicie zakazane (5+6+7)	-	-	-	33	36	34	47	37	44	45	39	43	40	30	28	30
Trudno powiedzieć	-	-	-	9	13	10	11	12	5	8	5	5	6	6	5	6

TABELA 1 (cd.)

Pary przeciwstawnych stwierdzeń (skala 1–7)	Akceptacja poszczególnych stwierdzeń wśród ogółu badanych															
	VII '95	VIII '96	V '97	V '99	IX '01	III '03	IV/V '05	IX/X '07	VIII/IX '09	VI/VII '11	IV/V '15	III '16	VIII/IX '19	V/VI '21	V/VI '23	II/III '25
	w procentach															
Konkordat między Polska a Stolicą Apostolską jest niepotrzebny. Państwo nie powinno wyróżniać żadnego z wyznań ani Kościołów (1+2+3)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	43	-	40	49	45	44
Opinia ambiwalentna (4)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	14	-	14	11	11	13
Konkordat jest potrzebny. Państwo powinno współpracować z Kościołem katolickim, do którego należy większość społeczeństwa (5+6+7)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	39	-	40	34	38	38
Trudno powiedzieć	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	-	6	6	6	5
Prawo powinno dopuszczać możliwość zawierania formalnych związków partnerskich przez osoby tej samej płci (1+2+3)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	26	27	30	36	39	41
Opinia ambiwalentna (4)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	11	12	11	10	10	10
Prawo w ogóle nie powinno dopuszczać możliwości zawierania formalnych związków partnerskich przez osoby tej samej płci (5+6+7)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	59	57	55	50	47	44
Trudno powiedzieć	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	4	4	4	4	5
Polska powinna dążyć do jak najściślejszej integracji w ramach Unii Europejskiej (1+2+3)	-	-	-	-	-	-	28	44	44	38	33	40	41	43	39	35
Opinia ambiwalentna (4)	-	-	-	-	-	-	16	15	19	18	21	17	19	15	15	14
Polska powinna dążyć do zachowania w Unii Europejskiej jak najdalej idącej niezależności (5+6+7)	-	-	-	-	-	-	40	30	29	34	41	38	34	35	39	45
Trudno powiedzieć	-	-	-	-	-	-	16	11	7	10	5	5	6	7	7	6

TABELA 1 (cd.)

Pary przeciwstawnych stwierdzeń (skala 1–7)	Akceptacja poszczególnych stwierdzeń wśród ogółu badanych															
	VII '95	VIII '96	V '97	V '99	IX '01	III '03	IV/V '05	IX/X '07	VIII/IX '09	VI/VII '11	IV/V '15	III '16	VIII/IX '19	V/VI '21	V/VI '23	II/III '25
	w procentach															
Polska powinna być otwarta na migrantów z innych krajów (1+2+3)*	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	14	15	18	17	11
Opinia ambiwalentna (4)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	11	12	10	12	9
Polska powinna ograniczyć przyjmowanie migrantów z innych krajów (5+6+7)*	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	73	70	67	68	78
Trudno powiedzieć	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	3	5	3	2
Polska powinna wspierać Ukrainę i jej starania o wejście do UE (1+2+3)**	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	25	23	30	41	55	39
Opinia ambiwalentna (4)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	24	23	24	18	13	14
Polska nie powinna w szczególny sposób angażować się po stronie Ukrainy (5+6+7)**	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	44	46	36	30	28	43
Trudno powiedzieć	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7	8	10	11	4	4

* W latach 2016–2023: „Polska powinna przyjmować uchodźców napływających do Europy z Afryki i Bliskiego Wschodu (1+2+3)” oraz „Polska nie powinna przyjmować uchodźców napływających do Europy z Afryki i Bliskiego Wschodu (5+6+7)”

** W latach 2015–2021: „Polska powinna prowadzić aktywną politykę wschodnią i wspierać proeuropejskie dążenia Ukraińców i innych narodów byłego ZSSR (1+2+3)” oraz „Polska nie powinna angażować się w sposób szczególny na wschodzie, ale dbać przede wszystkim o dobre relacje z Rosją (5+6+7)”

TABELA 2

Pary przeciwstawnych stwierdzeń (skala 1–7)	Wartości średnie na skali 1–7 wśród ogółu badanych	Odchylenie standardowe
(1) Państwo powinno zapewnić obywatelom wysoki poziom świadczeń społecznych, takich jak opieka zdrowotna, szkolnictwo itp.	2,23	1,723
(7) Obywatele powinni dbać o zapewnienie sobie ochrony zdrowia, możliwości kształcenia dzieci itp.		
(1) Osoby dużo zarabiające powinny płacić wyższy procent podatku od swoich dochodów niż ci, którzy zarabiają mało	3,66	2,338
(7) Wszyscy, niezależnie od tego, ile zarabiają, powinni płacić jednakowy procent podatku od dochodów		
(1) Najważniejsze jest bezpieczeństwo zatrudnienia i ochrona istniejących miejsc pracy, nawet jeśli pogarsza się sytuacja ekonomiczna przedsiębiorstw	4,08	1,969
(7) Najważniejsze jest, aby przedsiębiorstwa mogły szybko reagować na zmiany sytuacji gospodarczej, by w razie problemów mogły łatwo zmniejszać zatrudnienie i nie bały się ponownie zatrudniać pracowników		
(1) Należy sprywatyzować wszystkie przedsiębiorstwa państwowe	5,25	1,775
(7) Znaczna liczba przedsiębiorstw powinna pozostać własnością państwową		
(1) Polska powinna jak najszybciej odejść od energetyki opartej na węglu	4,77	2,197
(7) Polska powinna jak najdłużej móc wykorzystywać węgiel w energetyce		
(1) Z przestępczością należy walczyć twardo, nawet jeśli miałoby to ograniczać prawa i swobody zwykłych obywateli	4,71	2,082
(7) Z przestępczością należy walczyć, ale tak, by nie ograniczać praw i swobód zwykłych obywateli		
(1) Przerwanie ciąży powinno być dozwolone bez żadnych ograniczeń	3,71	2,052
(7) Przerwanie ciąży powinno być całkowicie zakazane		
(1) Konkordat między Polską a Stolicą Apostolską jest niepotrzebny. Państwo nie powinno wyróżniać żadnego z wyznań ani Kościołów	3,70	2,308
(7) Konkordat jest potrzebny. Państwo powinno współpracować z Kościołem katolickim, do którego należy większość społeczeństwa		
(1) Prawo powinno dopuszczać możliwość zawierania formalnych związków partnerskich przez osoby tej samej płci	4,18	2,484
(7) Prawo w ogóle nie powinno dopuszczać możliwości zawierania formalnych związków partnerskich przez osoby tej samej płci		
(1) Polska powinna dążyć do jak najściślejszej integracji w ramach Unii Europejskiej	4,25	2,195
(7) Polska powinna dążyć do zachowania w Unii Europejskiej jak najdalej idącej niezależności		
(1) Polska powinna być otwarta na migrantów z innych krajów	5,78	1,621
(7) Polska powinna ograniczyć przyjmowanie migrantów z innych krajów		
(1) Polska powinna wspierać Ukrainę i jej starania o wejście do UE	4,17	2,207
(7) Polska nie powinna w szczególny sposób angażować się po stronie Ukrainy		

ZRÓŻNICOWANIE POGLĄDÓW ELEKTORATÓW

Opinie w niemal wszystkich analizowanych kwestiach w istotnym stopniu dzielą elektoraty ugrupowań cieszących się obecnie największym poparciem społecznym. Podobnie jak dwa lata temu najwięcej rozbieżności wśród zwolenników poszczególnych ugrupowań budzi obecnie kwestia pogłębiania integracji europejskiej. Drugą kwestią budzącą największe kontrowersje jest tempo odchodzenia od energetyki opartej na węglu. Do wywołujących największe różnice zdań należą także kwestie światopoglądowe: prawna instytucjonalizacja związków partnerskich osób tej samej płci, prawna regulacja przerywania ciąży, a także relacje między państwem a Kościołem katolickim. Wyraźne kontrowersje budzi również wspieranie przez Polskę Ukrainy oraz otwartość na przyjmowanie imigrantów. W kwestiach dotyczących właściwego kształtu ładu społeczno-gospodarczego największe różnice zdań dotyczą stopnia sprywatyzowania gospodarki. Analizowane elektoraty mają bardzo zbliżone poglądy w kwestii zwalczania przestępczości kosztem ograniczania praw obywatelskich.

CHARAKTERYSTYKA ELEKTORATÓW

Prawo i Sprawiedliwość. Wyborcy tego ugrupowania wyróżniają się spośród zwolenników wszystkich pozostałych formacji uwzględnionych w analizach poglądami w kwestiach światopoglądowych. Inaczej niż w pozostałych elektoratach wyraźnie dominują wśród nich zwolennicy współpracy państwa z Kościołem katolickim (72%). Jest to także jedyny elektorat w którym większość (62%) opowiada się za restrykcyjnym prawem aborcyjnym. Blisko trzy czwarte zwolenników PiS (71%) jest przeciwne prawnej instytucjonalizacji związków partnerskich osób tej samej płci.

Pod względem stosunku do pogłębiania integracji europejskiej sympatycy Prawa i Sprawiedliwości są bliscy wyborcom Konfederacji. Przekonanie, że Polska powinna dążyć do zachowania jak największej niezależności w Unii Europejskiej, podziela 70% zadeklarowanych wyborców tej partii. Sympatycy tego ugrupowania jednoznacznie (w 91%) opowiadają się za ograniczeniem przyjmowania imigrantów.

Przed dwoma laty wyborcy PiS w większości (w 65%) dostrzegali potrzebę wspierania Ukrainy i jej proeuropejskich aspiracji. Obecnie ich podejście do tej kwestii diametralnie się zmieniło. Dalsze udzielanie wsparcia Ukrainie popiera jedynie 31% zwolenników PiS, podczas gdy 45% skłania się ku opinii, że Polska nie powinna w szczególny sposób angażować się po stronie Ukrainy.

Potencjalni wyborcy Prawa i Sprawiedliwości są podobni do zwolenników Konfederacji w preferencjach dotyczących kierunku rozwoju energetyki w naszym kraju: aż 84% z nich jest zdania, że Polska powinna jak najdłużej móc wykorzystywać w energetyce węgiel.

Biorąc pod uwagę wyobrażenia dotyczące właściwego kształtu ładu społeczno-gospodarczego, wyborców Prawa i Sprawiedliwości od pozostałych elektoratów odróżnia przede wszystkim wysokie poparcie dla znaczącego udziału własności państwa w gospodarce (83%). Ponadto sympatycy tego

ugrupowania częściej niż przeciętnie popierają progresywną skalę podatkową (65%). Częściej niż ogół badanych kładą nacisk na ochronę istniejących miejsc pracy i bezpieczeństwo zatrudnienia, przedkładając je nad elastyczność w przyjmowaniu i zwalnianiu pracowników (46% wobec 31% będących przeciwnego zdania). Jednoznacznie opowiadają się oni za pełnieniem przez państwo funkcji opiekuńczych (84%).

Wśród zwolenników Prawa i Sprawiedliwości, tak jak w pozostałych elektoratach, przeważa przekonanie, że walka z przestępczością nie może usprawiedliwiać ograniczania swobód obywatelskich (57%).

Z analiz³ wynika, że poglądy w większości omawianych kwestii mają istotny wpływ na deklarowany zamiar poparcia Prawa i Sprawiedliwości w wyborach do Sejmu. Chęci głosowania na to ugrupowanie sprzyja przede wszystkim akceptacja własności państwa w gospodarce, przekonanie o potrzebie współpracy państwa z Kościołem katolickim, restrykcyjne stanowisko wobec prawnej dopuszczalności aborcji, sceptycyzm wobec pogłębiania integracji europejskiej, przekonanie, że bezpieczeństwo zatrudnienia jest ważniejsze niż elastyczny rynek pracy, oraz poparcie dla energetyki węglowej.

Koalicja Obywatelska. Elektorat Koalicji Obywatelskiej w większości kwestii ma poglądy dość zbliżone do poglądów wyborców Lewicy oraz – w mniejszym stopniu – Trzeciej Drogi.

Wyborcy tego ugrupowanie szczególnie często opowiadają się za dalszym wspieraniem Ukrainy i jej proeuropejskich dążeń (65%). Elektorat KO jest wyraźnie proeuropejski – ponad dwie trzecie zamierzających głosować na to ugrupowanie (69%) uważa, że Polska powinna dążyć do ścisłej integracji w ramach Unii Europejskiej. Zwolennicy tej formacji są nieco mniej niż przeciętnie niechętni przyjmowaniu migrantów, choć większość z nich (63%) uważa, że należy ograniczyć imigrację.

Wyborcy Koalicji Obywatelskiej należą, obok sympatyków Lewicy, do największych zwolenników transformacji energetycznej – ponad połowa z nich (58%) uważa, że Polska powinna możliwie najszybciej odejść od energetyki opartej na węglu.

Elektorat Koalicji Obywatelskiej na tle ogółu badanych charakteryzuje liberalizm światopoglądowy. Ponad dwie trzecie jej zwolenników (69%) opowiada za prawną dopuszczalnością przerywania ciąży. Podobny odsetek (68%) uważa, że osoby tej samej płci powinny mieć możliwość zawierania formalnych związków partnerskich. Blisko dwie piąte (72%) sądzi, że konkordat między Polską a Stolicą Apostolską jest niepotrzebny, a państwo nie powinno wyróżniać żadnego z wyznań ani Kościołów.

³ Przeprowadzono analizę regresji logistycznej.

Opinie wyborców Koalicji Obywatelskiej w kwestiach dotyczących gospodarki i roli państwa są nieco mniej liberalne niż dwa lata temu i obecnie niewiele już się różnią od opinii ogółu badanych. W 2023 roku w elektoracie KO jako jedynym odsetek zwolenników prywatyzacji był zauważalnie większy od odsetka popierających znaczący udział własności państwa w gospodarce. Obecnie ponad połowa sympatyków tego ugrupowania (56%) skłania się ku opinii, że znaczna liczba przedsiębiorstw powinna pozostać własnością państwa. Tak jak ogół badanych zdecydowanie opowiadają się za pełnieniem przez państwo funkcji opiekuńczych (77%). Także w kwestii sprawiedliwych obciążeń podatkowych opinie zwolenników KO są zbliżone do przeciętnych w społeczeństwie – nieco częściej popierają progresywną skalę podatkową (48%) niż jednolitą stawkę podatku dla wszystkich, niezależnie od wysokości dochodów (38%). Wyborcy KO przedkładają elastyczne reguły zatrudniania i zwalniania pracowników (48%) nad bezpieczeństwo zatrudnienia (29%).

W roku 2023 niemal trzy czwarte sympatyków KO deklarowało, że walka z przestępczością nie może usprawiedliwiać ograniczania praw i swobód obywatelskich, obecnie ta opinia jest wśród nich podzielana znacząco rzadziej (57%). Do 28% wzrósł natomiast odsetek dopuszczających taką możliwość.

Z przeprowadzonych analiz⁴ wynika, że chęć głosowania na Koalicję Obywatelską w wyborach parlamentarnych jest związana przede wszystkim z postulowanym rozwojem integracji europejskiej, z liberalnym podejściem do prawnej regulacji aborcji, z poparciem dla rezygnacji z energetyki węglowej oraz z przekonaniem, że elastyczne regulacje dotyczące rynku pracy są ważniejsze niż bezpieczeństwo zatrudnienia.

Lewica. Poglądy wyborców Lewicy są w wielu kwestiach bliskie poglądom zwolenników Koalicji Obywatelskiej. Podobieństwo to jest widoczne w głównej mierze w opiniach dotyczących kwestii światopoglądowych, rozwoju integracji europejskiej oraz transformacji energetycznej.

Przekonania zwolenników Lewicy w kwestiach światopoglądowych są jeszcze bardziej wyraziste niż poglądy wyborców Koalicji Obywatelskiej. Większość z nich (74%) uważa, że konkordat między Polską a Stolicą Apostolską jest niepotrzebny, a państwo nie powinno faworyzować żadnego z wyznań ani Kościołów. Trzy czwarte (75%) opowiada się za prawną dopuszczalnością aborcji, a jeszcze więcej (77%) popiera prawną instytucjonalizację związków osób tej samej płci.

Elektorat Lewicy jest dość jednoznacznie proeuropejski – blisko dwie trzecie jej zdeklarowanych wyborców (63%) uważa, że Polska powinna dążyć do ścisłej integracji z Unią Europejską. Sympatycy Lewicy są bardziej niż inni otwarci na przyjmowanie do Polski imigrantów, choć także wśród nich przeważa przekonanie o potrzebie ograniczenia imigracji (55% wobec 35% deklaruujących otwartość). Wyborcy Lewicy przed dwoma laty dość jednoznacznie opowiadający się za udzielaniem wsparcia Ukrainie, są dziś znacznie bardziej podzieleni w opiniach na ten temat – dalsze wspieranie Ukrainy

⁴ Zob. przypis 3.

postuluje 50% z nich, podczas gdy 40% dystansuje się wobec szczególnego angażowania się na rzecz tego kraju.

Zwolennicy Lewicy częściej niż przeciętnie postulują szybkie odejście od energetyki opartej na węglu (58%).

W elektoracie Lewicy przeważa sprzeciw wobec ograniczania praw i swobód obywatelskich w walce z przestępczością (57%), choć nie jest on tak częsty jak dwa lata temu, kiedy niezgodę na łamanie praw obywatelskich deklarowało 80% zwolenników Lewicy.

Poglądy wyborców Lewicy w kwestiach dotyczących gospodarki i roli państwa są, ogólnie rzecz biorąc, zbliżone do opinii ogółu badanych. Ogromna większość z nich (87%) uważa, że obowiązkiem państwa jest zapewnienie obywatelom wysokiego poziomu świadczeń społecznych. Dwie trzecie (66%) opowiada się za progresywną skalą podatkową. Sympatycy Lewicy są podzieleni w opiniach na temat właściwego funkcjonowania rynku pracy: elastyczne zasady zatrudniania i zwalniania pracowników postuluje 42%, podczas gdy 38% kładzie nacisk raczej na ochronę istniejących miejsc pracy. W elektoracie Lewicy podobnie jak w innych elektoratach przeważa przekonanie, że znaczna liczba przedsiębiorstw powinna pozostawać własnością państwa (53% wobec 21% opowiadających się za prywatyzacją państwowych przedsiębiorstw).

Z analiz⁵ wynika, że deklaracje zamiaru oddania głosu na Lewicę są uwarunkowane przede wszystkim akceptacją prawnej dopuszczalności aborcji i prawnej instytucjonalizacji związków partnerskich, otwarciem na napływ imigrantów do Polski oraz dystansem do udzielania wsparcia Ukrainie.

Trzecia Droga. Wyborcy tej formacji w żadnej w uwzględnianych w badaniu kwestii nie wyróżniają się opiniami na tle pozostałych elektoratów. Ich poglądy są na ogół zbliżone do poglądów ogółu społeczeństwa.

Opinie wyborców Trzeciej Drogi w kwestiach światopoglądowych sytuują ich pomiędzy zwolennikami ugrupowań opozycyjnych i sympatykami pozostałych ugrupowań koalicyjnych. Połowa wyborców Trzeciej Drogi zgadza się z poglądem, że państwo nie powinno wyróżniać żadnego z wyznań i Kościołów, podczas gdy jedna trzecia (32%) uważa, że państwo powinno współpracować z Kościołem katolickim, do którego przynależy większość społeczeństwa. Blisko połowa wyborców tego ugrupowania (49%) popiera prawną dopuszczalność przerywania ciąży, a jedna czwarta (25%) opowiada się za zakazem aborcji. Prawie połowa zwolenników Trzeciej Drogi (48%) uważa, że prawo powinno dopuszczać możliwość zawierania formalnych związków partnerskich przez osoby tej samej płci, ale jedna trzecia (34%) jest temu przeciwna.

Wyborcy Trzeciej Drogi są nastawieni nieco bardziej proeuropejsko niż ogół badanych, jednak ich poparcie dla rozwoju integracji europejskiej jest obecnie słabsze niż dwa lata temu i znacząco mniejsze

⁵ Zob. przypis 3.

niż w elektoratach pozostałych ugrupowań koalicyjnych. Za pogłębianiem integracji opowiada się obecnie 42 % z nich (wobec 68% w 2023 roku), podczas gdy 36% uważa, że Polska powinna dążyć do zachowania jak największej niezależności w UE. Ponad trzy czwarte zwolenników Trzeciej Drogi (76%), a więc niemal tyle samo, ile wśród ogółu ankietowanych, uważa, że należy ograniczyć imigrację. Sympatycy Trzeciej Drogi częściej niż przeciętnie oczekują, że nasz kraj będzie wspierał Ukrainę i jej proeuropejskie aspiracje (52%), spora część z nich (37%) sądzi jednak, że Polska nie powinna się w szczególny sposób angażować na rzecz Ukrainy.

W ciągu ostatnich dwóch lat zmniejszyło się poparcie zwolenników Trzeciej Drogi dla szybkiej rezygnacji z węgla (do 31%). Tym samym w jej elektoracie przewagę zyskały osoby opowiadające się za możliwie długim wykorzystywaniem tego surowca w energetyce (45%).

Poglądy zwolenników Trzeciej Drogi na temat właściwego ładu społeczno-gospodarczego są zbliżone do przeciętnych lub nieco bardziej liberalne. Większość z nich (80%) opowiada się za pełnieniem przez państwo funkcji opiekuńczych. Ponad połowa (55%) popiera progresywną skalę podatkową, jednak spory odsetek (37%) preferuje jedną stawkę podatku, niezależnie od wysokości dochodów. Ponad połowa sympatyków Trzeciej Drogi (53%) opowiada się za znaczącym udziałem własności państwa w gospodarce. Zwolennicy tego ugrupowania częściej za ważniejszą uznają elastyczność zatrudnienia i zwalniania pracowników (44%), niż ochronę istniejących miejsc pracy (30%).

Większość zadeklarowanych wyborców Trzeciej Drogi (57%) uważa, że walka z przestępczością nie może usprawiedliwiać ograniczania swobód obywatelskich.

Z analiz⁶ wynika, że chęć głosowania na Trzecią Drogę nie jest w istotny sposób uwarunkowana poglądami w żadnej z omawianych kwestii.

Konfederacja Wolność i Niepodległość. W ubiegłych latach sympatyków tego ugrupowania od innych odróżniało bardziej liberalne myślenie o roli państwa i na temat właściwego kształtu ładu społeczno-gospodarczego. Obecnie te różnice nie są już tak wyraźne. Nadal są one widoczne w opiniach o sprawiedliwym systemie podatkowym. Wyborcy Konfederacji to jedyny elektorat, w którym zwolennicy podatku liniowego (50%) przeważają nad popierających progresję w podatkach (39%). Wśród sympatyków Konfederacji mniej niż wśród wyborców pozostałych ugrupowań jest także zwolenników państwa opiekuńczego, zapewniającego swoim obywatelom wysoki poziom usług i świadczeń społecznych, choć także tu stanowią oni obecnie zdecydowaną większość (68%). Ponad dwie piąte wyborców Konfederacji (41%) przedkłada elastyczność w zatrudnianiu i zwalnianiu pracowników nad bezpieczeństwo zatrudnienia (wobec 32% będących przeciwnego zdania w tej kwestii). Opinie na ten temat rozkładają się zatem bardzo podobnie jak wśród ogółu badanych. W ciągu ostatnich dwóch lat wyraźnie zmniejszyło się w elektoracie Konfederacji poparcie dla prywatyzacji państwowych przedsiębiorstw (do 20%). Obecnie ponad połowa jej zwolenników (57%),

⁶ Zob. przypis 3.

tak jak w elektoratach ugrupowań koalicji rządowej, opowiada się za znaczącym udziałem własności państwowej w gospodarce.

Wyborców Konfederacji wyraźnie różni od wszystkich pozostałych elektoratów, a także od ogółu badanych, postawa wobec Ukrainy. Wśród sympatyków tego ugrupowania, jako jedynego, dominuje przekonanie, że Polska nie powinna w sposób szczególny angażować się po stronie Ukrainy (71%). W ciągu ostatnich dwóch lat wyraźnie zwiększyła się w elektoracie Konfederacji niechęć do udzielania wsparcia Ukrainie. Pod względem stosunku rozwoju integracji europejskiej elektorat Konfederacji przypomina wyborców Prawa i Sprawiedliwości. Większość jej zwolenników (76%) uważa, że Polska powinna dążyć do zachowania daleko idącej niezależności w Unii Europejskiej. Zdecydowana większość wyborców Konfederacji (87%) opowiada się za ograniczeniem imigracji.

Wśród sympatyków Konfederacji, podobnie jak wśród wyborców Prawa i Sprawiedliwości, dominuje przekonanie, że Polska powinna móc jak najdłużej wykorzystywać węgiel w energetyce (73%).

Poglądy sympatyków Konfederacji w kwestiach światopoglądowych są bardziej zachowawcze niż przekonania ogółu badanych i bardziej zachowawcze niż dwa lata temu. Dotyczy to przede wszystkim stosunku do prawnej instytucjonalizacji związków partnerskich osób tej samej płci. Większość wyborców Konfederacji (64%) jest temu przeciwna. Sympatycy tego ugrupowania nieco częściej są zwolennikami restrykcyjnego (43%), niż liberalnego prawa aborcyjnego (37%). Popierający Konfederację są podzielnii w kwestii relacji państwo–Kościół. Niemal tyle samo uważa, że państwo powinno współpracować z Kościołem katolickim, do którego należy większość społeczeństwa (40%), ile sądzi, że państwo nie powinno wyróżniać żadnego z wyznań ani Kościołów (39%).

Sympatycy Konfederacji deklarują podobny stosunek do przestrzegania praw obywatelskich jak pozostałe elektoraty: ponad dwie trzecie spośród nich (63%) uważa, że zwalczanie przestępczości nie może usprawiedliwiać ograniczania swobód obywatelskich.

Analizy⁷ pokazują, że zamiarowi oddania głosu w wyborach parlamentarnych na Konfederację w istotny sposób sprzyja poparcie dla zachowania przez Polskę daleko idącej suwerenności w UE, niechęć wobec angażowania się we wsparcie Ukrainy, a także poparcie dla prywatyzacji państwowych przedsiębiorstw oraz dla jednej stawki podatkowej.

⁷ Zob. przypis 3.

TABELA 3. ROZKŁADY OPINII W OMAWIANYCH KWESTIACH W POTENCJALNYCH ELEKTORATACH

Pary przeciwstawnych stwierdzeń (skala 1–7)	Akceptacja poszczególnych stwierdzeń w elektoratach				
	Prawo i Sprawiedliwość	Koalicja Obywatelska	Lewica	Trzecia Droga	Konfederacja WiN
	w procentach				
Państwo powinno zapewnić obywatelom wysoki poziom świadczeń społecznych, takich jak opieka zdrowotna, szkolnictwo itp. (1+2+3)	84	77	87	80	68
Opinia ambiwalentna (4)	6	11	7	12	13
Obywatele powinni dbać o zapewnienie sobie ochrony zdrowia, możliwości kształcenia dzieci itp. (5+6+7)	9	11	3	8	18
Trudno powiedzieć	1	1	2	0	1
Osoby dużo zarabiające powinny płacić wyższy procent podatku od swoich dochodów niż ci, którzy zarabiają mało (1+2+3)	65	48	66	55	39
Opinia ambiwalentna (4)	6	12	5	8	10
Wszyscy, niezależnie od tego, ile zarabiają, powinni płacić jednakowy procent podatku od dochodów (5+6+7)	26	38	27	37	50
Trudno powiedzieć	3	2	2	0	1
Najważniejsze jest bezpieczeństwo zatrudnienia i ochrona istniejących miejsc pracy, nawet jeśli pogarsza się sytuacja ekonomiczna przedsiębiorstw (1+2+3)	46	29	38	30	32
Opinia ambiwalentna (4)	13	17	11	21	23
Najważniejsze jest, aby przedsiębiorstwa mogły szybko reagować na zmiany sytuacji gospodarczej, by w razie problemów mogły łatwo zmniejszać zatrudnienie i nie bały się ponownie zatrudniać pracowników (5+6+7)	31	48	42	44	41
Trudno powiedzieć	10	6	9	5	4
Należy sprywatyzować wszystkie przedsiębiorstwa państwowe (1+2+3)	8	19	21	22	20
Opinia ambiwalentna (4)	7	21	16	19	16
Znaczna liczba przedsiębiorstw powinna pozostać własnością państwową (5+6+7)	83	56	53	53	57
Trudno powiedzieć	2	4	10	5	7
Polska powinna jak najszybciej odejść od energetyki opartej na węglu (1+2+3)	8	58	58	31	12
Opinia ambiwalentna (4)	6	11	9	21	12
Polska powinna jak najdłużej móc wykorzystywać węgiel w energetyce (5+6+7)	84	26	31	45	73
Trudno powiedzieć	2	5	2	3	3

TABELA 3 (cd). ROZKŁADY OPINII W OMAWIANYCH KWESTIACH W POTENCJALNYCH ELEKTORATACH

Pary przeciwstawnych stwierdzeń (skala 1–7)	Akceptacja poszczególnych stwierdzeń w elektoratach				
	Prawo i Sprawiedliwość	Koalicja Obywatelska	Lewica	Trzecia Droga	Konfederacja WiN
	w procentach				
Z przestępczością należy walczyć twardo, nawet jeśli miałyby to ograniczać prawa i swobody zwykłych obywateli (1+2+3)	30	28	37	30	22
Opinia ambiwalentna (4)	10	13	8	12	13
Z przestępczością należy walczyć, ale tak, by nie ograniczać praw i swobód zwykłych obywateli (5+6+7)	57	57	56	57	63
Trudno powiedzieć	3	2	0	1	2
Przerywanie ciąży powinno być dozwolone bez żadnych ograniczeń (1+2+3)	16	69	75	49	37
Opinia ambiwalentna (4)	18	18	21	21	17
Przerywanie ciąży powinno być całkowicie zakazane (5+6+7)	62	9	5	25	43
Trudno powiedzieć	4	4	0	5	3
Konkordat między Polską a Stolicą Apostolską jest niepotrzebny. Państwo nie powinno wyróżniać żadnego z wyznań ani Kościołów (1+2+3)	15	67	74	50	39
Opinia ambiwalentna (4)	10	12	10	15	17
Konkordat jest potrzebny. Państwo powinno współpracować z Kościołem katolickim, do którego należy większość społeczeństwa (5+6+7)	72	19	16	32	40
Trudno powiedzieć	3	2	0	3	4
Prawo powinno dopuszczać możliwość zawierania formalnych związków partnerskich przez osoby tej samej płci (1+2+3)	16	68	77	48	22
Opinia ambiwalentna (4)	9	10	10	15	12
Prawo w ogóle nie powinno dopuszczać możliwości zawierania formalnych związków partnerskich przez osoby tej samej płci (5+6+7)	71	18	13	34	64
Trudno powiedzieć	4	4	0	3	2
Polska powinna dążyć do jak najściślejszej integracji w ramach Unii Europejskiej (1+2+3)	15	69	63	42	11
Opinia ambiwalentna (4)	10	12	14	18	14
Polska powinna dążyć do zachowania w Unii Europejskiej jak najdalej idącej niezależności (5+6+7)	70	18	20	36	73
Trudno powiedzieć	5	1	3	4	2

TABELA 3 (cd). ROZKŁADY OPINII W OMAWIANYCH KWESTIACH W POTENCJALNYCH ELEKTORATACH

Pary przeciwstawnych stwierdzeń (skala 1–7)	Akceptacja poszczególnych stwierdzeń w elektoratach				
	Prawo i Sprawiedliwość	Koalicja Obywatelska	Lewica	Trzecia Droga	Konfederacja WiN
	w procentach				
Polska powinna być otwarta na migrantów z innych krajów (1+2+3)	5	19	35	8	6
Opinia ambiwalentna (4)	3	16	5	13	7
Polska powinna ograniczyć przyjmowanie migrantów z innych krajów (5+6+7)	91	63	55	76	87
Trudno powiedzieć	1	2	5	3	0
Polska powinna wspierać Ukrainę i jej starania o wejście do UE	31	65	50	52	16
Opinia ambiwalentna (4)	20	12	7	8	11
Polska nie powinna w szczególności sposób angażować się po stronie Ukrainy (5+6+7)	45	21	40	37	71
Trudno powiedzieć	4	2	3	3	3

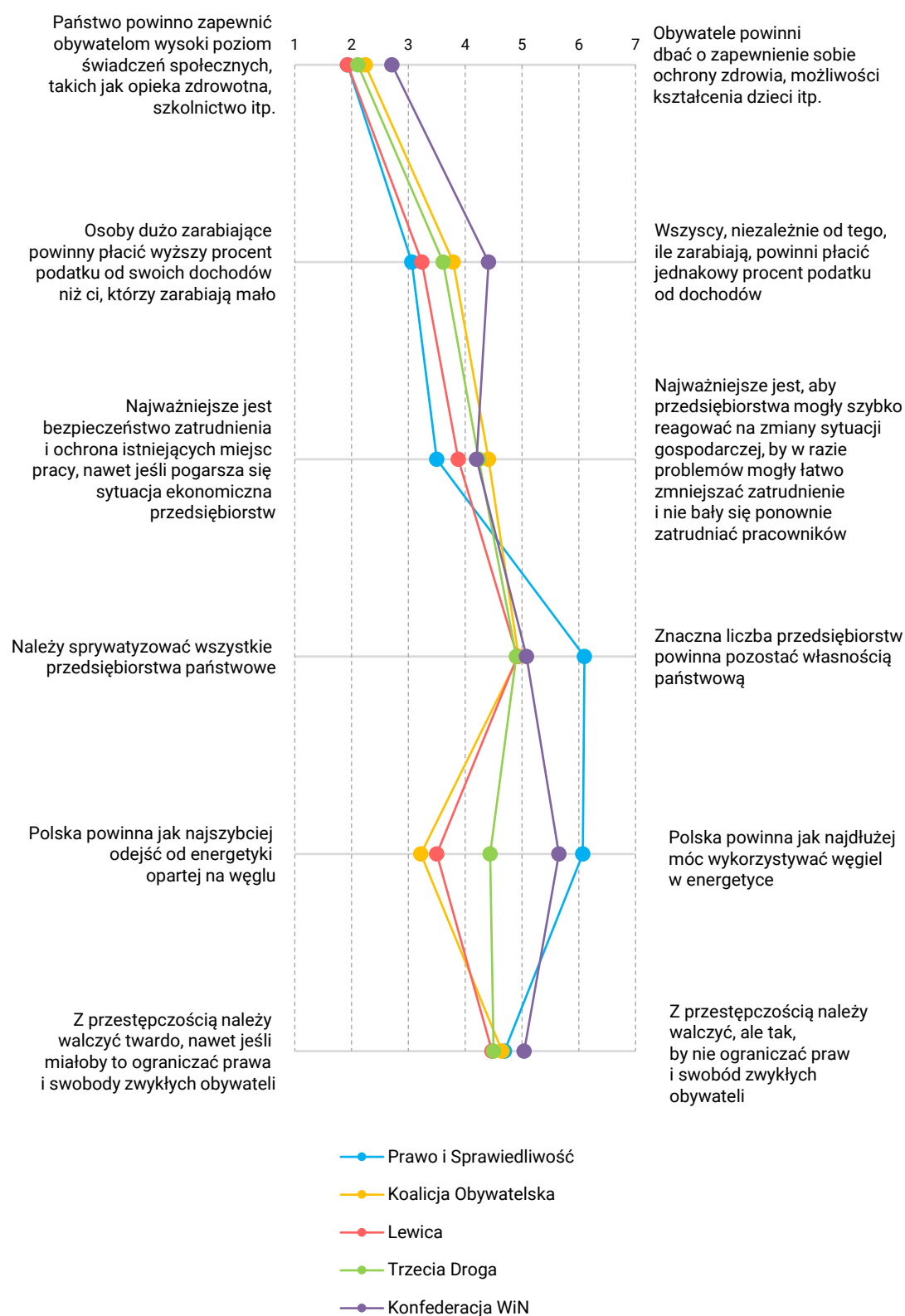
TABELA 4. OPINIE POTENCJALNYCH ELEKTORATÓW – ŚREDNIE NA SKALI 1–7

Pary przeciwstawnych stwierdzeń (skala 1–7)	Prawo i Sprawiedliwość	Koalicja Obywatelska	Lewica	Trzecia Droga	Konfederacja WiN
	wartości średnie na skali 1–7				
(1) Państwo powinno zapewnić obywatelom wysoki poziom świadczeń społecznych, takich jak opieka zdrowotna, szkolnictwo itp.	1,93	2,24	1,93	2,11	2,71
(7) Obywatele powinni dbać o zapewnienie sobie ochrony zdrowia, możliwości kształcenia dzieci itp.					
(1) Osoby dużo zarabiające powinny płacić wyższy procent podatku od swoich dochodów niż ci, którzy zarabiają mało	3,06	3,79	3,24	3,61	4,41
(7) Wszyscy, niezależnie od tego, ile zarabiają, powinni płacić jednakowy procent podatku od dochodów					
(1) Najważniejsze jest bezpieczeństwo zatrudnienia i ochrona istniejących miejsc pracy, nawet jeśli pogarsza się sytuacja ekonomiczna przedsiębiorstw	3,50	4,41	3,88	4,24	4,20
(7) Najważniejsze jest, aby przedsiębiorstwa mogły szybko reagować na zmiany sytuacji gospodarczej, by w razie problemów mogły łatwo zmniejszać zatrudnienie i nie bały się ponownie zatrudniać pracowników					
(1) Należy sprywatyzować wszystkie przedsiębiorstwa państwowe	6,10	4,94	4,92	4,90	5,08
(7) Znaczna liczba przedsiębiorstw powinna pozostać własnością państwową					
(1) Polska powinna jak najszybciej odejść od energetyki opartej na węglu	6,07	3,22	3,50	4,44	5,65
(7) Polska powinna jak najdłużej móc wykorzystywać węgiel w energetyce					

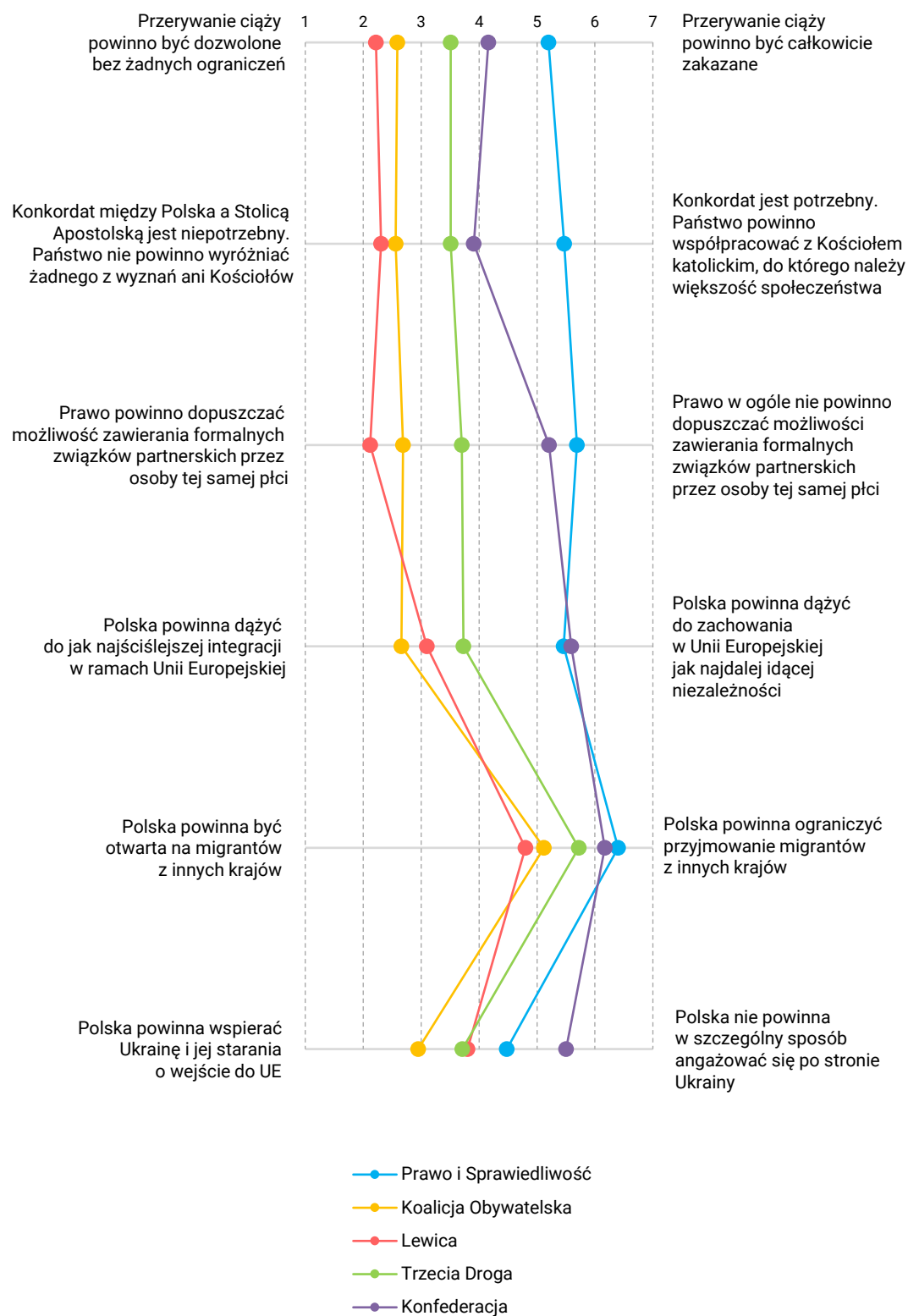
TABELA 4 (cd). OPINIE POTENCJALNYCH ELEKTORATÓW – ŚREDNIE NA SKALI 1–7

Pary przeciwstawnych stwierdzeń (skala 1–7)	Prawo i Sprawiedliwość	Koalicja Obywatelska	Lewica	Trzecia Droga	Konfederacja WiN
wartości średnie na skali 1–7					
(1) Z przestępczością należy walczyć twardo, nawet jeśli miałyby to ograniczać prawa i swobody zwykłych obywateli	4,69	4,65	4,47	4,50	5,04
(7) Z przestępczością należy walczyć, ale tak, by nie ograniczać praw i swobód zwykłych obywateli					
(1) Przerwanie ciąży powinno być dozwolone bez żadnych ograniczeń	5,20	2,59	2,22	3,51	4,16
(7) Przerwanie ciąży powinno być całkowicie zakazane					
(1) Konkordat między Polska a Stolicą Apostolską jest niepotrzebny. Państwo nie powinno wyróżniać żadnego z wyznań ani Kościołów	5,47	2,56	2,31	3,51	3,91
(7) Konkordat jest potrzebny. Państwo powinno współpracować z Kościołem katolickim, do którego należy większość społeczeństwa					
(1) Prawo powinno dopuszczać możliwość zawierania formalnych związków partnerskich przez osoby tej samej płci	5,69	2,69	2,12	3,70	5,21
(7) Prawo w ogóle nie powinno dopuszczać możliwości zawierania formalnych związków partnerskich przez osoby tej samej płci					
(1) Polska powinna dążyć do jak najściślejszej integracji w ramach Unii Europejskiej	5,46	2,66	3,10	3,73	5,59
(7) Polska powinna dążyć do zachowania w Unii Europejskiej jak najdalej idącej niezależności					
(1) Polska powinna być otwarta na migrantów z innych krajów	6,40	5,12	4,80	5,72	6,17
(7) Polska powinna ograniczyć przyjmowanie migrantów z innych krajów					
(1) Polska powinna wspierać Ukrainę i jej starania o wejście do UE	4,48	2,95	3,80	3,71	5,50
(7) Polska nie powinna w szczególności sposób angażować się po stronie Ukrainy					

RYS. 1. Opinie potencjalnych elektoratów. Wartości średnie na skali 1–7

RYS. 1 cd. Opinie potencjalnych elektoratów. Wartości średnie na skali 1–7

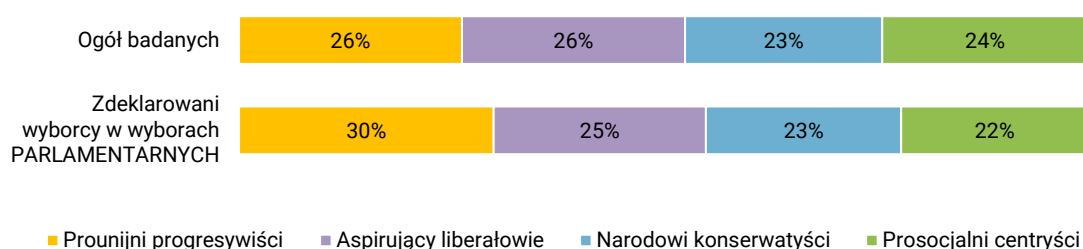

PODZIAŁY POLITYCZNE

Ze względu na stosunek do omawianych zagadnień za pomocą analiz statystycznych podzieliliśmy całą badaną populację na cztery grupy. Wyodrębnione grupy obrazują podziały polityczne w Polsce. Pierwsza grupa to **prounijni progresywiści** – osoby, które charakteryzuje niechętny stosunek do konkordatu, liberalne podejście do prawnej regulacji przerywania ciąży, poparcie dla prawnej instytucjonalizacji związków jedнопłciowych, aprobata pogłębiania integracji europejskiej, postulowane odejście od węgla w energetyce, stosunkowo mniej wyraźny niż w innych grupach sprzeciw wobec przyjmowania imigrantów oraz zdecydowane poparcie dla dalszego wspierania Ukrainy i jej proeuropejskich aspiracji. Dodatkowo osoby te są najmniej przychylne własności państwa w gospodarce. Druga grupę stanowią **aspirujący liberałowie** – osoby, które wyróżnia przede wszystkim poparcie dla podatku liniowego. Ponadto jako jedyni za ważniejsze uznają elastyczne reguły zatrudniania i zwalniania pracowników niż bezpieczeństwo zatrudnienia, a także mniej wyraźnie niż inni opowiadają się za pełnieniem przez państwo funkcji opiekuńczych. Osoby należące do tej grupy są niechętne wspieraniu Ukrainy i jej proeuropejskich aspiracji. Trzecia grupa to **narodowi konserwatyści** – są zwolennikami konkordatu, popierają restrykcyjne prawo antyaborcyjne, sprzeciwiają się prawnej instytucjonalizacji związków osób tej samej płci, najsilniej podkreślają potrzebę zachowania przez Polskę daleko idącej niezależności w UE. Osoby te bardziej niż inni cenią sobie bezpieczeństwo zatrudnienia oraz szczególnie mocno popierają własność państwa w gospodarce, w zdecydowanej mierze opowiadają się także za progresywnymi podatkami. Są raczej przeciwnie dalszemu wspieraniu Ukrainy. Czwarta grupa to osoby reprezentujące przekonania najbardziej zbliżone do poglądów ogółu badanych, nieco mniej wyraźnie niż inni sprzeciwiające się ograniczaniu praw obywatelskich w walce z przestępczością oraz w zdecydowany sposób wyrażające poparcie dla progresji w podatkach. Osoby te można określić ogólnie jako **prosocjalnych centrystów**. Każda z czterech opisanych grup jest podobnie licznie reprezentowana w całej badanej populacji. Wśród deklarujących udział w wyborach parlamentarnych notujemy nieco więcej niż wśród ogółu badanych prounijnych progresywiistów (30%), a mniej – prosocjalnych centrystów (22%).

CBOS

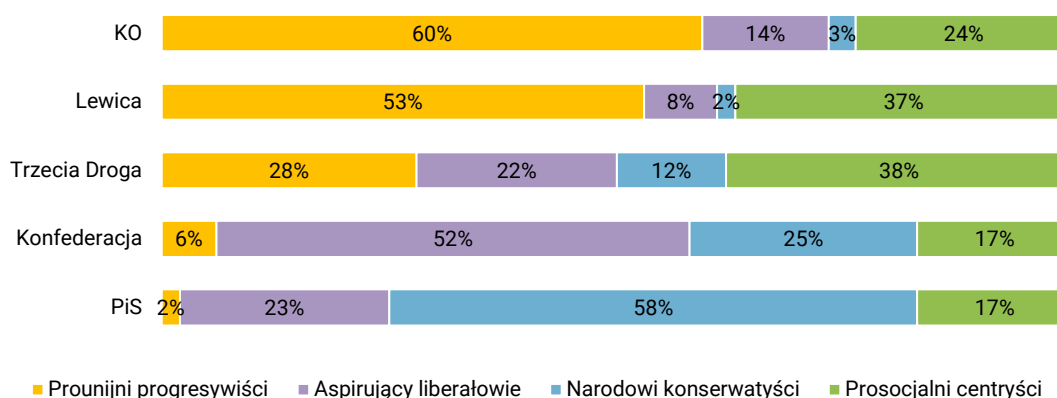
RYS. 2. Podziały polityczne – kategorie badanych wyróżnione ze względu na poglądy w ważnych kwestiach społeczno-politycznych

Udział wyodrębnionych kategorii w analizowanych elektoratach jest zróżnicowany. Większość zwolenników Koalicji Obywatelskiej (60%) można zaliczyć do prounijnych progresywidów, zaś niemal jedną czwartą jej wyborców (24%) stanowią prosocjalni centryści – osoby, których poglądy są zbliżone do poglądów ogółu badanych. Najbardziej podobny do elektoratu KO jest elektorat Lewicy, w którym prounijni progresywiści stanowią 53%, zaś prosocjalni centryści 37%. Wyborcy Prawa i Sprawiedliwości to w głównej mierze narodowi konserwatyści (58%), ponadto nieco częściej można wśród nich znaleźć aspirujących liberałów (23%), niż prosocjalnych centrystów (17%). Konfederacja WiN grupuje przede wszystkim osoby, które określono jako aspirujących liberałów (52%), drugą najliczniej reprezentowaną wśród nich kategorią są narodowi konserwatyści (25%). Najbardziej zróżnicowany jest elektorat Trzeciej Drogi – największa część (38%) to osoby o poglądach zbliżonych do przeciętnych w całym społeczeństwie – prosocjalni centryści.

CBOS

RYS. 3. Podziały polityczne – kategorie badanych wyróżnione ze względu na poglądy w ważnych kwestiach społeczno-politycznych w potencjalnych elektoratach partyjnych

W ciągu ostatnich dwóch lat poglądy polskiego społeczeństwa w większości omawianych kwestiach niewiele się zmieniły. Zasadnicza zmiana dotyczy stosunku do wspierania Ukrainy oraz jej proeuropejskich aspiracji. Społeczne poparcie dla udzielania takiego wsparcia drastycznie zmniejszyło się, co pokazują także inne systematycznie prowadzone badania CBOS na ten temat. Większy dystans budzą obecnie postulaty dotyczące pogłębiania integracji europejskiej – odsetek osób opowiadających się za zachowaniem przez Polskę możliwie dużej suwerenności w UE jest największy od momentu akcesji. Znacząco więcej osób niż dwa lata temu popiera własność państwa w gospodarce.

Elektoraty głównych ugrupowań politycznych różnią się przede wszystkim w poglądach dotyczących rozwoju integracji europejskiej, transformacji energetycznej, prawnej instytucjonalizacji związków partnerskich osób tej samej płci, prawnej regulacji przerywania ciąży, relacji między państwem a Kościołem katolickim. Wyraźne kontrowersje wywołuje także wspieranie przez Polskę Ukrainy oraz otwartość na przyjmowanie imigrantów.

Analiza poglądów elektoratów pokazuje, że najbardziej podobni do siebie są wyborcy Koalicji Obywatelskiej i Lewicy, wśród których największą część stanowią prounijni progresywiści – zwolennicy m.in. dalszego pogłębiania integracji europejskiej, szybkiego odchodzenia od węgla w energetyce, przeciwnicy konkordatu, badani opowiadający się za prawną instytucjonalizacją związków partnerskich i liberalnym prawem aborcyjnym. Wyborcy Prawa i Sprawiedliwości w konstytutywnych dla podziałów w polskiej polityce kwestiach mają często poglądy przeciwstawne wobec opinii sympatyków KO i Lewicy. W największej części są to osoby, które można określić jako narodowych konserwatystów – kładą nacisk na suwerenność Polski w UE, popierają współpracę państwa z Kościołem katolickim, restrykcyjne prawo aborcyjne i są przeciwni prawnej instytucjonalizacji związków osób tej samej płci. Wyraźnie popierają znaczny udział państwa w gospodarce. W elektoracie Konfederacji WiN przeważają osoby, które nazwalismy aspirującymi liberałami – wyróżnia ich przede wszystkim poparcie dla podatku liniowego, ponadto przedkładają elastyczność zatrudniania i zwalniania pracowników nad bezpieczeństwo zatrudnienia, a także mniej zdecydowanie opowiadają się za opiekuńczą rolą państwa. Najmniej wyrazisty jest elektorat Trzeciej Drogi, w którym względnie dużo jest prosocjalnych centrystów, osób, których poglądy są zbliżone do poglądów przeważających wśród ogółu społeczeństwa.